

Список використаних джерел

1. Артемчук М. Д. Цифровізація бізнес-процесів як фактор зниження ризиків у кризових умовах. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. №15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14929673>
2. Глинський Н., Гірна О. Інтеграція CRM-систем у ланцюги постачання як чинник підвищення ефективності автосервісного обслуговування. *Економічний простір*. 2025. № 204. С. 59-67. <https://doi.org/10.30838/EP.204.59-67>
3. Майстро Р., Білецький С. Ефективність діяльності суб'єктів ринку автосервісу та автомобілів в Україні в умовах воєнного стану. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2024. № 6. С. 28-32. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.6.28>
4. Як створити та впровадити систему управління ризиками на підприємстві? URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/231384_yak-stvoriti-ta-vprovaditi-sistemu-upravlnnya-rizikami-na-pdprimstv (дата звернення 11.06.2026).
5. CRM для автосервісу. URL: <https://avadacrm.com/uk/services/crm/car-service> (дата звернення 11.06.2026).

Косторной С. В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна

ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС ЯК ІНДИКАТОР ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах глобалізаційних трансформацій та геополітичної нестабільності платіжний баланс виступає не лише формою статистичної звітності про зовнішньоекономічні операції, а й детермінуючим індикатором економічної

безпеки та макрофінансової стійкості держави. Для України дослідження трансформації структури платіжного балансу набуло критичного значення внаслідок безпрецедентних екзогенних шоків – повномасштабної військової агресії, руйнації логістичних ланцюгів, втрати значної частини виробничого й експортного потенціалу, а також вимушеної міграції населення. За таких умов моніторинг та оптимізація платіжного балансу стають підґрунтям для формування ефективної монетарної та фінансової політики.

Наукова думка щодо трактування сутності платіжного балансу еволюціонувала паралельно з поглибленням міжнародних валютно-кредитних відносин. На сучасному етапі виокремлюють два основні підходи до його дефініції:

1. Міжнародний (методологічний) підхід. Згідно з положеннями шостого видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (BPM6) [1] Міжнародного валютного фонду (МВФ), платіжний баланс визначається як статистичний звіт, у якому в систематизованому вигляді наводяться сумарні дані про економічні операції між резидентами та нерезидентами певної економіки за визначений проміжок часу.

2. Національний (нормативно-правовий) підхід. В українському законодавчому полі дефініція платіжного балансу закріплена у нормативно-методичних актах Національного банку України (НБУ) [2]. Відповідно до Методологічних положень НБУ, платіжний баланс розглядається як співвідношення між сумою грошових надходжень, отриманих країною з-за кордону, і сумою здійснених нею платежів за кордон протягом певного періоду.

У системі макроекономічного моніторингу платіжний баланс виконує функцію «системи раннього попередження», оскільки відображає здатність національної економіки своєчасно виконувати зовнішні зобов'язання, підтримувати стабільність національної валюти та забезпечувати економічне зростання без залучення надмірних обсягів дестабілізуючих зовнішніх запозичень.

Для оцінки рівня макрофінансової стабільності держави у світовій практиці застосовують низку відносних показників, розрахованих на основі даних ПБ:

- Відношення сальдо поточного рахунку до ВВП. Згідно з міжнародними стандартами, дефіцит поточного рахунку, що перевищує граничне значення у 4–5% від ВВП, є критичним сигналом про наявність структурних дисбалансів, перегрів економіки або втрату її міжнародної конкурентоспроможності. Для України цей показник характеризується високою волатильністю, а тривалий дефіцит покривається переважно за рахунок зовнішнього боргового фінансування, що посилює ризики для фінансової безпеки.

- Рівень покриття імпорту міжнародними резервами. Цей коефіцієнт відображає тривалість (у місяцях) майбутнього імпорту, яку держава здатна профінансувати за рахунок офіційних резервних активів у разі повної зупинки валютних надходжень. Загальноприйнятим міжнародним критерієм стійкості є забезпечення мінімум 3 місяців імпорту.

- Коефіцієнт обслуговування зовнішнього боргу. Визначається як співвідношення виплат за зовнішнім боргом до загального обсягу експортної виручки. Перевищення порогових значень свідчить, що обслуговування боргових зобов'язань поглинає критичну частку валютних надходжень, підриваючи платоспроможність фінансової системи.

Механізм впливу стану платіжного балансу на макрофінансову стабільність реалізується через три ключові канали:

1. Валютний канал. Від'ємне сальдо платіжного балансу (перевищення відтоку валюти над її припливом) генерує надлишковий попит на іноземну валюту, створюючи девальваційний тиск на обмінний курс національної валюти. Для стабілізації курсу центральний банк змушений здійснювати валютні інтервенції, що призводить до скорочення міжнародних резервів.

2. Інфляційний канал. Девальвація національної валюти, зумовлена дисбалансом ПБ, через ефект переносу транслюється у зростання внутрішніх цін на імпортні товари, насамперед на енергоносії та продукцію критичного імпорту, що активізує інфляційні процеси в економіці.

3. Інвестиційний канал. Стійкий профіцит фінансового рахунку свідчить про високу довіру з боку міжнародних інвесторів. Натомість масований відтік капіталу

через фінансовий рахунок є деструктивним маркером системної нестабільності та підвищення суверенних ризиків.

В умовах воєнного стану поняття стійкості платіжного балансу зазнало кардинальних якісних змін під впливом форс-мажорних чинників:

- Зміна структури вразливості. Якщо у докризовий період макрофінансова стійкість України значною мірою залежала від кон'юнктури на світових товарних ринках (цін на чорні метали та агропродукцію), то сьогодні вона критично детермінована ритмічністю та обсягами міжнародної фінансової допомоги.

- Асиметрія залежності від трансфертів. Висока питома вага грошових переказів мігрантів у структурі поточного рахунку створює тимчасову ілюзію збалансованості. Проте у довгостроковій перспективі це свідчить про масштабне вимивання людського капіталу, що звужує потенційний ВВП та підриває податкову базу країни.

- Якість доступу до ринків капіталу. Для забезпечення довгострокової макрофінансової стійкості пріоритетним є фінансування дефіциту за рахунок прямих іноземних інвестицій та грантової допомоги, а не через залучення короткострокових портфельних запозичень чи спекулятивного капіталу, які характеризуються високою мобільністю та можуть бути миттєво виведені з країни за найменшого зростання ризиків.

Параметри платіжного балансу є однією з вагомих детермінант при формуванні кредитного рейтингу держави. Міжнародні рейтингові агентства (Moody's, S&P, Fitch Ratings) при верифікації суверенного рейтингу України першочергово аналізують динаміку та структуру платіжного балансу. Збалансований стан платіжного балансу дозволяє державі:

- мінімізувати вартість залучення боргових ресурсів на міжнародних ринках капіталу;
- забезпечувати високий рівень передбачуваності макроекономічного середовища для іноземних інвесторів;
- гарантувати стабільність та ліквідність національної банківської системи.

Регулювання платіжного балансу є фундаментальною складовою загальної макроекономічної політики держави. Стратегічною метою державного регулювання у цій сфері є досягнення зовнішньої рівноваги. Вона передбачає підтримання такого стану платіжного балансу, за якого країна здатна безперешкодно забезпечувати стабільність національної грошової одиниці, своєчасно й у повному обсязі обслуговувати зовнішні зобов'язання, не створюючи при цьому штучних перешкод для внутрішнього економічного зростання та розвитку.

Список використаних джерел

1. Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition (BPM6). Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2009. 351 p. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf> (дата звернення 06.06.2026).
2. Нормативна база. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/legislation> (дата звернення 06.06.2026).

Косторной С. В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Катафєєва В. Д.

здобувачка вищої освіти

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного,

м. Запоріжжя, Україна

НАПРЯМИ ЗМІЩЕННЯ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Зміщення платіжного балансу України в умовах тривалої воєнної агресії та геополітичної нестабільності вимагає докорінної трансформації державної економічної політики. Існує об'єктивна необхідність переходу від моделі